

СУБ'ЄКТНИЙ АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

У статті досліджуються питання поняття і класифікації суб'єктів забезпечення прав і свобод людини і громадянина та зосереджується увага на співвідношенні їх повноважень по забезпеченню прав і свобод людини і громадянина.

Ключові слова: суб'єкти забезпечення прав і свобод людини і громадянина, громадянське суспільство, механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина, права і свободи людини і громадянина.

Сьогодні питання захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні набуло загальноносуспільного масштабу і політичного значення. Актуальність теми даного дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення системи забезпечення прав і свобод людини і громадянина та потребою реформування системи публічної влади в Україні.

Загальновідомо, що встановити права і свободи громадян, захистити їх може не тільки держава, але й громадянське суспільство, яке бере активну участь у реалізації та захисті прав людини і громадянина. Так, наприклад, роль держави в реалізації особою своїх конституційних прав полягає в тому, щоб створити такі умови в яких особа може максимально реалізувати свої конституційні права, адже як стверджує В. Темченко «головним критерієм визначення видів та змісту функцій держави сучасного періоду розвитку України є основні права людини та їх види» [11], що свідчить про їх пріоритетність у діяльності держави та її органів. Таким чином, позиція багатьох вчених щодо необхідності розпочинати побудову правової держави із захисту і забезпечення прав людини, не викликає сумніву, але як будь-яке будівництво, тим більше — перебудова цей процес має охопити весь комплекс суспільних відносин у державі і ґрунтуватись на надійному фундаменті — правосвідомості кожного суб'єкта держави. Правосвідомість, якій до останнього часу приділялось дуже мало уваги та яка відображає право, бере участь у правотворчому процесі і реалізує право в процесі виконання, дотримання і застосування, має стати предметом самостійного дослідження, надійним зв'язком між загальною системою права та окремим суб'єктом суспільства [13]. А «специфіка юридичної відповідальності держави по відношенню до гарантій реалізації і захисту прав та свобод людини і громадянина полягає в за-

безпеченні шляхом гарантування виконання органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами своїх обов'язків [2, с. 26].

До питання поняття і системи прав людини та їх захисту та забезпечення зверталися у своїх працях такі мислителі як Т. Гоббс, І. Кант, Т. Пейн, Б. Кістяківський та сучасні українські вчені у галузі теорії прав людини – В. Бабкін, С. Бобровник, М. Гуренко-Вайцман, А. Колодій, В. Копейчиков, П. Рабінович, О. Скакун, Ю. Тодика, В. Селіванов, В. Шаловал, проте наявність подібних досліджень не вичерпала можливість подальших наукових пошуків. Так, у рамках заявленої теми заслуговують уваги питання, які забезпечують механізм прав і аналізу суб'єктного складу механізму забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Загалом, на думку Скакун О. Ф. «завдання механізму соціально-юридичного забезпечення прав людини — охорона, захист, відновлення порушених прав, а також формування загальної і правової культури населення» [8, с. 160].

Так, до системи забезпечення прав і свобод людини і громадянина належать такі елементи як: суб'єкти забезпечення, об'єкти забезпечення, засоби забезпечення (як правові так і несправові), зміст діяльності суб'єктів, гарантії прав і свобод людини і громадянина, інші чинники які призводять в рух усі вищезазначені елементи.

Найважливішим елементом системи забезпечення є суб'єкти, які є носіями традицій та інших важливих суспільних цінностей і приводять в рух усю систему, на дослідження якої спрямована дана стаття.

Усіх суб'єктів реалізації і захисту прав людини і громадянина можна поділити на тих, які наділені функцією захисту від імені держави і здійснюють як інститути громадянського суспільства. Отже, сьогодні в умовах політичних і

системних змін важливою є проблематика діяльності органів правосуддя та інших інституцій, що забезпечує реалізацію і захист конституційних прав, і свобод людини і громадянина «шляхом справедливого і неупередженого вирішення судами конфліктів на ґрунті реалізації норм права та інших справ, віднесених до їх відання, і винесення судових рішень, заснованих на законі» [4].

Що стосується судової системи України, то нажалі, доводиться констатувати, що вона знаходиться у вкрай незадовільному стані. За роки незалежності України було здійснено низку таких звершень як запровадження засад інстанційної побудови судової системи, створення системи апеляційного та касаційного оскарження судових рішень на заміну судового нагляду; сформовано адміністративну юстицію (прийнято Кодекс адміністративного судочинства, утворено систему адміністративних судів на чолі з Вищим адміністративним судом), але не зважаючи на такі досягнення, сьогодні українське судочинство не викликає у громадян довіри і поваги. Наші співвітчизники продовжують думати, що суд в Україні неефективний, несправедливий, і більше того – корумпований. Система судочинства користується найменшою довірою серед усіх державних органів – лише 10% громадян довіряють судам. Більше 70% респондентів заперечують саму можливість законно добитися правди в судах. Більшість опитаних впевнена, що рішення суду можна купити за гроші. Результати опитування вказують на те, що у людей сформована думка – "чим вище показники матеріального достатку, тим більше впевненості у виграші справи в суді" [3].

Крім того, на думку С. Фурси «поширивши за Конституцією України (ст. 124) функцію судової системи на всі правовідносини, що виникають в державі, законодавцем, на думку автора, не була врахована необхідність забезпечення значного поширення функції суду відповідними змінами у його структурі. Це на практиці призводить до процедурних порушень — порушення процесуальних строків розгляду справ судом, штучного ускладнення в деяких випадках прав на звернення до суду, тощо» [3].

Відтак, одним із стратегічних завдань розвитку державності в Україні було і залишається проведення судово-правової реформи, яка передбачає становлення в українській державі незалежних місцевих суддів, які мають стати основою гарантій прав людини, забезпечення соціальної стабільності та режиму законності в державі. Сьогодні все наполегливіше провадиться думка про те, що основне завдання цієї рефо-

рми полягає у тому, щоб піднести соціальний престиж суду, зробити його надійним гарантом особи, забезпечити справедливе розв'язання конфліктних ситуацій, поставити суд у таке становище, при якому він був би недосяжним для сторонніх втручань, незалежним і підкорявся одному лише закону.

Найбільш ефективним інститутом судового захисту прав людини в сучасній демократичній державі і суспільстві є інститут омбудсману (народних захисників), який діє, як правило, при парламентах і органах місцевого самоврядування і розглядають скарги громадян щодо порушення їх прав з боку державних органів.

Підставою звернення до українського омбудсману є порушення прав і свобод людини і громадянина в результаті неправомірних рішень, дій та бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Сферою компетенції та діяльності Уповноваженого є відносини, що виникають при реалізації прав і свобод людини і громадянина лише:

1) між громадянином України, незалежно від місця його перебування та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами;

2) між іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають на території України, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами. Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб.

Значення цієї інституції полягає у тому, що діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не віднімає їх і не викликає перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Так, на думку Тодики Ю.М., Марцеляка О.В. «Конституційний Суд самим фактом свого створення і діяльності покликаний гарантувати політичну і правову стабільність суспільного життя, надійно охороняти права і свободи громадян, захищати, а не засуджувати. В центрі його юрисдикції перебувають основні права, людська гідність» [10, с. 16]. Здійснюючи контроль за відповідністю Конституції України, законів та інших правових актів, Конституційний Суд України може визнати їх чи окремі положення неконституційними, якщо вони не відповідають Основному Закону. На захист прав і свобод спрямовані також і рішення з питань офіційного тлумачення Конституції України та

законів України. Зокрема, у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Г.П. Конституційний Суд України дав тлумачення частини другої ст. 55 Конституції України, яку треба розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемляють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі ст. 64 Конституції України не може бути обмежене [5].

Паралельно слід зауважити, що одним з важливих органів, який реально забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина є прокуратура України, адже будь-яке цивілізоване суспільство базується на верховенстві права та правового закону, а забезпечення конституційних прав та свобод громадян, а також дотримання ними обов'язків перед державою є основоположними завданнями органів прокуратури. Саме вони втілюють у життя важливі завдання щодо розбудови і зміцнення правової держави, формування громадянського суспільства, утвердження верховенства закону. Тому, на думку М. Руденка «динаміка звернень до прокуратури останнім часом зумовлена певним зростанням кількості порушень законів (зокрема, конституційних прав громадян), посиленням криміногенної ситуації в країні, кризовими політичними й економічними явищами в житті суспільства. В умовах сьогодення, коли значна частина людей живе за межею прожиткового мінімуму або навіть за межею бідності, громадяни не мають можливості звернутися за захистом до суду, адвокатури, бо для цього необхідні кошти. Не завжди реагують належним чином на звернення громадян посадові особи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, не завжди чітко виконують свої службові обов'язки працівники правоохоронних органів та різних контролюючих служб. Зміни в законодавстві, відсутність належної правової обізнаності громадян, а також деякі інші чинники змушують громадян звертатися за захистом своїх прав саме до органів прокуратури. За цих обставин виникає об'єктивна вимога подальшого зміцнення інсти-

туту прокуратури як гаранта прав людини, посилення діяльності її органів» [6].

Доцільно зазначити, що в певних сферах суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням прав, свобод і обов'язків особи законодавець спеціально передбачає необхідність прокурорського нагляду. Зокрема, в Законі України "Про оплату праці" (ст. 35) встановлено, що вищий нагляд за додержанням законодавства про оплату праці здійснює Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори. Відповідно до положень ст. 21 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального статусу", нагляд за додержанням і правильним застосуванням цього Закону всіма організаціями, підприємствами, установами, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами. На підставі ст. 37 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" нагляд за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища здійснює Генеральний прокурор України та підпорядковані йому органи прокуратури. Наглядовий аспект прокуратури закріплено і в інших законодавчих актах, що свідчить про те, що дану проблему законодавець вважає надзвичайно важливою, проблемою державного значення [6]. Отже, усе вищевикладене свідчить, що за прокуратурою слід зберегти право у майбутньому використовувати позасудову процедуру захисту конституційних прав громадян у випадках порушення закону. Це впливає з положень ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, оскільки міжнародними стандартами всіляко заохочується створення в державі альтернативних органів захисту прав і свобод людини і громадянина, надається можливість громадянам на свій розсуд обирати відповідний орган, здатний забезпечити їх реалізацію.

Як свідчить практика, громадяни віддають перевагу захисту своїх прав саме засобами прокурорської діяльності. Разом із цим, досліджуючи міжнародні та європейські стандарти діяльності органів прокуратури, їх імплементацію в національне законодавство та реалізацію у практичній діяльності працівниками прокуратури, все ж доводиться констатувати деяку невідповідність національної системи прокуратури міжнародним вимогам. Необхідно також зазначити і про недостатній рівень співробітництва органів прокуратури із відповідними міжнародними інституціями. Саме таке співробітництво дозволяє не тільки вивчати іноземне законодавство та особливості організації органів прокуратури, а й

залучати іноземних фахівців з метою вивчення їх практичної діяльності, що в комплексі дозволить підвищити загальний рівень ефективності органів прокуратури.

Складовою частиною єдиної системи державних органів, які забезпечують реалізацію та захист прав і свобод людини та громадянина є система правоохоронних органів, сфера діяльності яких включає в себе суспільні відносини, які пов'язані з забезпеченням прав і свобод людини, убезпечення держави та суспільства, від насамперед, злочинів, інших посягань, соціальних загроз. Проте, сьогодні дана система потребує важливих змін, а саме: значна кількість дослідників та практичних працівників сходяться на думці, що структура Міністерства внутрішніх справ і організація управління нею надто громіздкі. Чисельні підрозділи і ланки управління дублюють одна другу, через що має місце неузгодженість між ними у виконанні функцій. Крім того, система виконавчої влади Міністерство внутрішніх справ з підпорядкованими йому органами є центральною ланкою забезпечення правопорядку і боротьби зі злочинністю в державі. Є необхідні зміни відносно штату, структури органу та його діяльності повинна переорієнтувати на забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина.

Важливо, що стаття 59 Конституції України закріпила право кожної людини та громадянина на правову допомогу, зокрема і безоплатну. Саме для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє система органів адвокатури. Аналізуючи сучасний стан діяльності органів адвокатури в Україні, на жаль, доводиться констатувати, що ті принципи, основні засади, на яких будується система адвокатури, хоча й закріплені в Основному законі та окремих нормативно-правових актах, проте, рівень реалізації цих положень залишає бажати кращого. Тому сьогодні існує потреба реформування системи органів адвокатури в контексті загальнодержавної правової реформи. Вирішення цієї проблеми обумовило потребу у пошуках принципово нового, системного підходу до визначення її структурно-функціональної будови, статусу та соціальної цінності загалом. До основних проблем, які потребують обов'язкового вирішення найближчим часом, можна віднести відсутність гарантій захисту професійних адвокатів, проблеми взаємодії адвокатів з органами державної влади, зокрема правоохоронними та органами прокуратури, недосконалі система підготовки професійних адвокатів, тощо.

Важливу роль у системі захисту прав і свобод людини і громадянина відіграють органи нотаріату. Як відомо, основним завданням системи юстиції, зокрема, органів нотаріату, є захист і охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. У свою чергу, нотаріус є захисником прав фізичних та юридичних осіб, оскільки надає незалежну і неупереджену юридичну допомогу на основі рівності, законності і справедливості, попереджаючи виникнення правових конфліктів сфері цивільного обороту. У своїй щоденній практиці нотаріат забезпечує реалізацію багатьох прав і свобод, гарантованих чисельними національними і міжнародно-правовими актами [3].

Привертають увагу деякі статистичні дані щодо роботи приватних та державних нотаріусів в Україні за 1999 та 2008 роки, на основі яких уявляється можливим зробити деякі висновки стосовно динаміки розвитку і сучасного стану вітчизняного нотаріату. Так, кількість державних нотаріальних контор збільшилась з 797 до 822, тобто на 25 одиниць; кількість державних нотаріусів збільшилось з 1236 до 1324 на (88 нотаріусів); кількість приватних нотаріусів збільшилась з 1899 до 4655 (станом на 01.04.2009 року), тобто на 2756 нотаріусів. Середнє навантаження на одного державного та приватного нотаріуса складало відповідно 2850 та 3027 нотаріальних дій в 1999 році і 3313 та 3778 нотаріальних дій – у 2008 році. Приватними нотаріусами утримувалось 1057 робочих місць у 1999 році та 3308 – у 2008 році. Сплачено податків відповідно – 25801667 грн. та 124633515 грн. Сплачено до пенсійного фонду – 6 546 688,18 грн. та 86 555 921 грн. [9, с. 38]. Разом із цим, залишається ряд проблем, які негативно впливають на ефективність нотаріальної діяльності. Зокрема, до теперішнього часу неприйнято Нотаріальний процесуальний кодекс. Відсутність такого зведеного процесуального документа породжує певні процесуальні помилки та неузгодженість у діяльності нотаріусів. Необхідно також зазначити і про питання доцільності квоти нотаріусів, кількість яких постійно зростає і, загалом, перевищує потреби населення.

Так, на думку С. Фурси «необхідною для існування нотаріальних органів є доступна для широкого кола суб'єктів інформація про спеціальну процедуру, тобто нотаріальний порядок, який передбачений державою спеціально для правильної і законної реалізації особами їх прав. Саме такої, спрямованої на заінтересоване коло читачів літератури в державі й бракує. Є спеціальна, розрахована на фахівців, є реклама, спрямована на

осіб, які шукають нотаріуса для посвідчення окремих угод, тощо. Але правильної інформації про зміст нотаріальної діяльності, про всі процесуальні можливості та гарантії, що передбачені для осіб, які бажають посвідчити юридичне вагомі дії в нотаріальному порядку, немає. Отже, розраховувати в наш час на адекватне сприйняття широким колом суб'єктів цивільних правовідносин переваг реалізації їх прав саме у нотаріальному порядку немає підстав» [13].

Особливе місце в системі суб'єктів забезпечення прав і свобод людини і громадянина займають органи місцевого самоврядування, які покликані забезпечити реалізацію прав людини і громадянина в межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення. Сьогодні в суспільстві активно дискутують питання напрямків реформування органів місцевого самоврядування. Проблема реформування місцевого самоврядування є однією з найактуальніших у сучасних умовах розвитку української державності. Перспективи її розв'язання багато в чому визначають спрямованість і зміст політичних дискусій, які безпосередньо пов'язані з формуванням ефективною публічної влади в нашій країні, встановленням справжнього народовладдя. Це пояснюється тим, що демократична правова держава може вирішувати основні завдання лише за наявності розвиненої системи самоврядування. Як одна з основ конституційного ладу, місцеве самоврядування дає змогу демократизувати апарат управління, ефективно вирішувати місцеві питання й забезпечувати врахування інтересів територіальних колективів під час проведення державної політики, оптимально поєднувати інтереси і права людини та інтереси держави. А мільйонам жителів громад – «брати участь в управлінні власними справами і безпосередньо, і через обрані ними органи, що створює простір для прояву їхньої ініціативи й творчості» [6].

Так, на думку В. Журавського «досвід організації і функціонування місцевого самоврядування переконливо засвідчив, що переважна більшість соціальних, економічних, політичних негараздів, що сьогодні мають місце в Україні, породжені відсутністю належного місцевого самоврядування, слабкою його фінансовою базою» [12]. Проблемним моментом є і той факт, що серед науковців не припиняється полеміка навколо такого питання: місцеве самоврядування – це лише елемент громадянського суспільства чи і складова частини державного механізму, головне соціально – політичне призначення якої полягає у реалізації завдань і функцій держави?

На нашу думку, місцеве самоврядування є вагомим і значимим елементом громадянського суспільства, адже лише воно здатне забезпечити самоорганізацію громадян, яка є основою складової концепції громадянського суспільства.

Важко переоцінити значення ролі суб'єктів міжнародного права у питанні забезпечення прав і свобод людини і громадянина, адже ще порівняно недавно, на початку 20 ст. права людини регулювалися виключно внутрішньодержавним правом. Законодавство кожної країни незалежно від міжнародних зобов'язань закріплювало правове положення особи, вважаючи це своєю внутрішньою компетенцією. Нині положення кардинальним чином змінилися. Права людини регулюються як внутрішнім правом держави, так і міжнародним правом. При цьому все більше зростає роль міжнародного права. Держави – члени міжнародних організацій все частіше і частіше розробляють і приймають норми, які безпосередньо застосовуються до індивідів. Ці документи зобов'язують держави забезпечити основні права і свободи особи, а у разі їх порушення надають можливість індивіду звертатися в міжнародні органи в цілях захисту своїх прав.

Отже, на основі проведеного аналізу можна сказати, що в Україні загалом діє розгалужений механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина, основним елементом якої є її суб'єкти, об'єкти, засоби, зміст, гарантії прав і свобод людини і громадянина та інше. Проте, основними в цій системі є суб'єкти, адже вони є генераторами суспільної діяльності, активності, носієм інтересу й учасником суспільних відносин. Усіх суб'єктів реалізації і захисту прав людини і громадянина можна поділити на тих, які наділені функцією захисту від імені держави і які дану функцію здійснюють як інститути громадянського суспільства.

Проте, існує і ряд інших проблем, які ускладнюють систему реалізації і захисту прав і свобод людини і громадянина. Так, загалом, можна зазначити, що відсутність системного й узгодженого бачення загального розвитку органів місцевого самоврядування, судової системи, невідповідність системи судів загальної юрисдикції вимогам Конституції України, видам та стадіям судочинства, незавершеність реформи процесуального права, перевантаженість судів та недостатня прозорість їх діяльності та низька ефективність системи професійної відповідальності суддів, недостатнє фінансування органів місцевого самоврядування та судової влади, неефективність системи виконання судових рішень, все це разом призвело до існуючої ситуації у сфері судочинства, державної організації

влади і потребує термінових заходів, спрямованих на вирішення зазначених проблем.

Крім того, залишається ряд проблем, які негативно впливають на ефективність нотаріальної діяльності. Зокрема, до теперішнього часу не прийнято Нотаріальний процесуальний кодекс. Відсутність такого зведеного процесуального документа породжує певні процесуальні помилки та неузгодженість у діяльності нотаріусів. Окремим питанням, характерним й для інших елементів національної системи юстиції, залишається фінансове й організаційно-технічне забезпечення.

Література:

1. Баранкова В. Перспективи реформування нотаріату України: організаційний та процесуальний аспекти / В. Баранкова // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2009. – №4(46). – С. 24 – 25.

2. Васецький В. Ю. Забезпечення прав та свобод людини шляхом удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед особою / В. Ю. Васецький // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 3. – С. 25-30.

3. Гамаль І.А. Сучасний стан розвитку системи нотаріату в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu/2008_2/doc/5/15.pdf.

4. Коваль В. Актуальні проблеми функціонування судової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://pravoznavec.com.ua>.

5. Каліниченко О. Генеза системи конституційного контролю за реалізацією прав, свобод людини і громадянина [Електронний ресурс]. –

Режим доступу до статті: <http://pravoznavec.com.ua>

6. Руденко М. Роль прокуратури у захисті прав та свобод людини і громадянина [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.justinian.com.ua>.

7. Притика Д.М. Організаційно-правові заходи становлення і діяльності господарських судів України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук. / Д.М. Притика. — Х., 2003. — 35 с.

8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О.Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.

9. Сидоренко А. Напрацювання концепції реформування (розвитку) нотаріату України / А. Сидоренко // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2009. – №4(46). – С. 38-40.

10. Тодика Ю.М. Конституційний Суд України і прокуратура в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав громадян / Ю.М. Тодика, О.В. Марцеляк // Вісник Українського центру прав людини. – 1998. – № 3. – С. 16.

11. Темченко В. Функції держави із забезпечення прав людини у ринковій економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://pravoznavec.com.ua>.

12. Журавський В. Реформа місцевого самоврядування в Україні: плюси та мінуси [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.lawyer.org.ua>

13. Фурса С. Нотаріальна процедура та правосвідомість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/>

И.Н. Сопилко

Субъектный анализ механизма обеспечения прав и свобод человека и гражданина.

В статье исследуются вопросы понятия и классификации субъектов обеспечения прав и свобод человека и гражданина, а также сосредоточивается внимание на соотношении их полномочий по обеспечению прав и свобод человека и гражданина.

I.M. Sopilko

Subject analysis of the providing mechanism of rights and freedoms of man and citizen.

In the article investigates the questions of definition and classifications of subjects of providing of rights and freedoms of man and citizen and also focuses attention on the consequences of their powers to ensure the rights and freedoms of man and citizens.